

PATIKSLINAMIEJI IKITEISMINIO TYRIMO PRADĖJIMO STADIJOS VEIKSMAI

Doc. dr. Ryšardas Burda

Mykolo Romerio universiteto Viešojo administravimo fakulteto Kriminalistikos katedra
Ateities g. 20, LT–08303 Vilnius
Telefonas 271 45 28
Elektroninis paštas rburda@mruni.lt

Algimantas Kliunka

Generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamentas
A. Smetonos g. 4, LT–01515 Vilnius
Telefonas 271 46 11
Elektroninis paštas krk@mruni.lt

Pateikta 2005 m. rugsėjo 15 d.

Parengta spausdinti 2005 m. lapkričio 17 d.

Pagrindinės sąvokos: baudžiamasis procesas, kriminalistika, įrodymai, ikiteisminis tyrimas, tyrimo organizavimas, prokuroras, tyrėjas.

S a n t r a u k a

Šis straipsnis skirtas nusikalstamų veikų ikiteisminiam tyrimui, konkrečiai – ikiteisminio tyrimo pradėjimo stadijai. Nors pasikeitęs baudžiamasis procesas nenumato anksčiau galiojusios baudžiamosios bylos iškėlimo stadijos, moksliniais tyrimais nustatyta, kad ikiteisminio tyrimo pradėjimas turi stadijos statusą. Tačiau, kitaip nei ankstesnėje šios stadijos tvarkoje, atsirado nauja patikslinimo sąvoka. Šios sąvokos turinys bei praktinės ikiteisminio tyrimo pradėjimo problemos ir analizuojamos šiame straipsnyje.

Šis ir kiti susiję klausimai – ikiteisminio tyrimo organizavimas, keitimosi informacija tarp ikiteisminio tyrimo pareigūno ir prokuroro, operatyvinės informacijos panaudojimas pradedant ikiteisminį tyrimą – nagrinėjami ne tik teoriniu lygiu.

Įvadas

Ne pirmus metus baudžiamojo proceso ir kriminalistikos mokslininkai diskutuoja dėl optimalaus ikiteisminio tyrimo pradėjimo. Anksčiau diskusijos vykdavo dėl baudžiamosios bylos iškėlimo stadijos. Tose diskusijose praktiniai darbuotojai siekė didesnių laisvių nusikaltimo tyrimo pradiniam etape ir siūlydavo išplėsti veiksmų, kuriuos jie galėtų atlikti iki baudžiamosios bylos iškėlimo, ratą. Pasikeitus baudžiamojo procesinio reguliavimo sąlygoms ši problema neišnyko. Galima drąsiai teigti, kad po 2003 m. problemų šiuo klausimu padaugėjo. Iš jų paminėtinos: ikiteisminio tyrimo pradėjimo stadijos sampratos klausimas, galimybė atlikti patikslinamuosius veiksmus, veiksmų atlikimo galimybė pradedant ikiteisminį tyrimą, baudžiamojo proceso normų ir kitų norminių aktų suderinamumas šioje stadijoje.

Taigi santykiai, kurie susiklosto ikiteisminio tyrimo metu tarp įvairių baudžiamojo proceso dalyvių, ir yra mūsų tyrinėjimo objektas.

Straipsnio tikslas – išnagrinėti ikiteisminio tyrimo pradėjimo stadijos patikslinamuosius veiksmus, reglamentuojančius baudžiamojo proceso normas, ieškant optimalaus praktinio proceso normų įgyvendinimo.

Straipsnyje daugiausia remiamasi mokslininkų straipsniais, paskelbtais periodiniuose leidiniuose, Policijos departamento leidžiamais periodinių leidinių straipsniais bei Generalinės prokuratūros atliktų apibendrinimų išvadomis.

Koncepcija ir idėjos

1997 m. sudaryta nauja darbo grupė Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau BPK) projektui rengti, pristatydama naują ikiteisminio nusikaltimų tyrimo koncepciją, išskyrė esminius senos sistemos trūkumus [1, p. 10–11]:

- 1) „tardytojai dubliuoja kvotėjo darbą ir procesas dėl to dažnai trunka ilgiau nei būtina“;
- 2) „su tais pačiais asmenimis esant parengtinio tyrimo stadijai kelis kartus atliekami tie patys procesiniai veiksmai. Be reikalo gaištamas ... tiek teisėsaugos pareigūnų, tiek kitų baudžiamajame procese dalyvaujančiųjų laikas“;
- 3) prokuroras, gavęs „nelabai kokybišką gatavą produktą“ – baudžiamąją bylą, neturi laiko ištaisyti padėties, nes įrodymai išnyksta;
- 4) atsisakytina baudžiamosios bylos iškėlimo, nes „...neiškėlus baudžiamosios bylos lyg ir neturėtų būti galima atlikti kokių nors procesinių veiksmų. Antra vertus, neatlikus tokių veiksmų dažnai neaišku, ar apskritai yra pagrindas ir vada kelti baudžiamąją bylą“.

Pastarajam trūkumui pašalinti buvo siūloma ikiteisminio nusikaltimo tyrimo procedūra [1, p.

11]:

- 1) „ikiteisminis tyrimas pradedamas gavus informaciją (užregistravus pranešimą) rengiant, darant ar padarius nusikaltimą“;
- 2) „ikiteisminio tyrimo įstaiga, gavusi informaciją apie nusikaltimą, atlieka neatidėliotinus veiksmus ... bei nedelsdama informuoja prokurorą...“;
- 3) prokuroras, gavęs informaciją, atlieka tyrimą pats arba paveda tai daryti ikiteisminio tyrimo įstaigai;
- 4) ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas praneša prokurorui apie tyrimo rezultatus;
- 5) kai kuriuos veiksmus gali atlikti tik prokuroras arba tik ikiteisminio tyrimo teisėjas;
- 6) „tyrimo eigą lemiančius sprendimus turi teisę priimti tik prokuroras“.

1999 m. visuomenei buvo pristatytas BPK projektas, kurio pristatomuosiuose straipsniuose [2; 3], rašant apie ikiteisminio tyrimo pradėjimą, buvo pabrėžiama, kad „nuo pat pirmo signalo apie padarytą nusikalstamą veiką gavimo yra būtina atlikti pilnaverčius baudžiamosios bylos tyrimo veiksmus“ [2, p. 11]. Taigi po dvejų metų kitų argumentų, pagrindžiančių siūlomą ikiteisminio tyrimo pradėjimo modelį, nebuvo pateikta. Tiesa, turėtume prisiminti, kaip buvo rekomenduojama spręsti teisėsaugos institucijų atsilepimuose iškeltas būsimas problemas: „prireikus (jos) galės būti sprendžiamos remiantis žinybiniais norminiais aktais: įsakymais, taisyklėmis, tarnybinėmis instrukcijomis“ [4, p. 27].

Mūsų požiūriu jau tuomet buvo numatoma neigiama padėtis, kurioje kiekviena ikiteisminio tyrimo įstaiga galėjo formuoti savo ikiteisminio tyrimo pradėjimo praktiką.

Reglamentavimas

2003 m. įsigaliojusiame BPK nustatyta ikiteisminio tyrimo pradėjimo tvarka atspindi anksčiau skelbtos koncepcijos gaires. Lietuvos BPK 166 straipsnyje suformuota ikiteisminio tyrimo subjektų veiksmų grandinė teoriniu lygiu atrodo nuosekli ir logiška:

166 straipsnis. Ikiteisminio tyrimo pradžia

1. Ikiteisminis tyrimas pradedamas:

- 1) gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką;
- 2) jei prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas patys nustato nusikalstamos veikos požymius ir surašo tarnybinį pranešimą.

2. Šio Kodekso nustatytais atvejais ikiteisminis tyrimas pradedamas tik tuo atveju, kai yra nukentėjusiojo skundas.

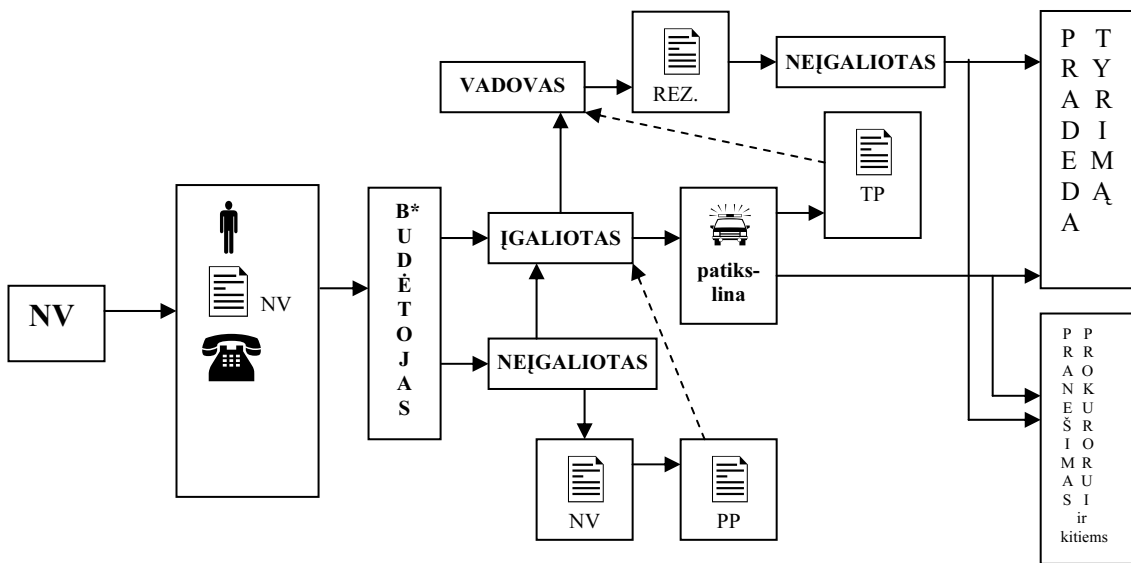
3. Sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą priima prokuroras, ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovas ar šio įgaliotas asmuo ant pareiškimo, pranešimo ar skundo apie nusikalstamą veiką užrašydami rezoliuciją. Kiekvienas ikiteisminio tyrimo pradžios atvejis užregistruojamas nustatyta tvarka.

4. Apie pradėtą ikiteisminį tyrimą pranešama skundą, pareiškimą arba pranešimą padavusiam asmeniui.

Generalinis prokuroras savo įsakymu [5] patvirtino rekomendacijas, kuriose nustatė ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarką. Joje atsirado budėtojas, turintis įgaliojimus pradėti ikiteisminį tyrimą (Rekomendacijų 2.6 punktą). Čia reikėtų prisiminti vieną esminį dalyką – BPK 166 straipsnyje ir generalinio prokuroro rekomendacijų „Ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarka“ 2.3 punkte minimi ne bet kokie įvykiai, o nusikalstamos veikos. „Informacija apie nusikalstamą veiką – tai įstai goje budėtojo telefonu, kitomis ryšio priemonėmis ar kitais būdais gauta informacija apie konkrečioje vietoje, konkrečiu laiku įvykusį ar pastebėtą konkretų įvykį, turintį tam tikros nusikalstamos veikos požymių“ [5].

Ikiteisminio tyrimo, kurio metu vykdomos BPK nuostatos ir įgyvendinamos generalinio prokuroro rekomendacijos, schema (dėl gremezdžiškumo prokuroro grandies nenurodome) yra tokia:

Paaiškinimai: NV – nusikalstama veika (pareiškimas apie tai); REZ – rezoliucija, TP – tarnybinis pranešimas, PP – pareiškimo patikslinimas, * – budėtojas kartais yra įgaliotas užrašyti rezoliuciją.

Išties pareigūnų bendravimo schema gana sudėtinga. Be to, joje nepavaizdavome teritorinio policijos komisariato struktūrinio skirstymo, kuris išliko dvipakopis: pareigūnas, atliekantis operatyvinės paieškos veiksmus, ir pareigūnas, atliekantis procesinius ikiteisminio tyrimo veiksmus. Lietuvos policijos teritoriniuose komisariatuose egzistuoja pareigūnų skirstymas į dirbančius operatyvinį ir ikiteisminį darbą. Šią išvadą darome iš generalinio komisaro įsakymo, kuriuo nustatomos Lietuvos kriminalinės policijos biuro Informacijos analizės valdybos funkcijos: punktas „8.4.1. tvarko informaciją ir atlieka jos strateginę analizę, reikalingą Biuro, kitų specializuotų ir **teritorinių policijos įstaigų operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo struktūrinių padalinių** uždaviniams atlikti“ [6].

Įgyvendinant šios rekomendacijos sampratas policijos įstaigos žemutinėje grandyje turi dirbti asmenys, turintys tik aukštąjį teisinį išsilavinimą, kad mokėtų atpažinti nusikalstamos veikos požymius ir teisingai iki sprendimo priėmimo pradėti arba nepradėti tyrimą, kvalifikuoti visuomeninį įvykį.

Policija turi daug funkcijų ir uždavinių. Policijos veiklos įstatymo (toliau PVĮ), 5 straipsnio 1 dalies 5 punkte pažymėta, kad tik vienas iš jų yra nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų atskleidimas ir tyrimas [7]. Vykdydamas šį uždavinį policijos pareigūnas turi teises, nurodytas PVĮ 20 straipsnyje. Tačiau teisinio reguliavimo kolizija atsiranda tuomet, kai tuos pačius visuomeninius santykius pradeda reguliuoti PVĮ ir BPK. PVĮ suteikia ikiteisminio tyrimo pareigūnui, atskleidžiančiam ir tirian-

čiam nusikaltimus, galias atlikti veiksmus. Tai prieštarauja BPK normai, reikalaujančiai pereiti tam tikrą formalią registracijos ir rezoliucijos procedūrą. Tas prieštaravimas atsiranda ne tik teisinių normų teoriniame modelyje, bet (ir tai blogiausiai) praktiniame darbe. Deja, dažniausiai tokiais atvejais aukojamos piliečių teisės ir laisvės. Šiai kolizijai išspręsti S. Liutkevičius siūlo laikytis BPK kaip specialaus įstatymo, kuris buvo priimtas vėliau nei Policijos veiklos įstatymas [8, p. 9]. Tačiau PVĮ 20 straipsnis suteikia kitokias, galbūt grynai policines, galimybes atskleisti ne tik nusikalstamas veikas, bet ir reaguoti į dar galutinai nenustatytus pažeidimus. Kategorinės rekomendacijos nesivadovauti PVĮ 20 straipsnio nuostatomis gali reikšti policijos patrulinės rinktinės policininkų, apylinkės inspektorių ir kitų specifines funkcijas atliekančių pareigūnų veiklos paralyžiavimą.

Taigi neturėtume pamiršti, kad universalieji ikiteisminio tyrimo įstaigai – policijai negalime taikyti vienos krypties uždavinio ir tik jam skirtos visos įstaigos reguliavimo norminio modelio.

Patikslinamieji ikiteisminio tyrimo pradėjimo stadijos veiksmai

Ikiteisminio tyrimo klausimais rašė Ž. Mišeikis [9], P. Ancelis ir D. Grigolovičienė [10] ir kt. [11], tačiau P. Ancelio ir D. Grigolovičienės pastabos buvo dėl ikiteisminio tyrimo organizavimo apskritai. Pasak jų, „įstatymas primygtinai įpareigoja ikiteisminį tyrimą pradėti iš karto gavus pareiškimą arba pranešimą, nes pirminei informacijai tikrinti neskirtas nei terminas, nei galimybė atlikti tam tikrus procesinius veiksmus. Be to, BPK 3 straipsnyje nurodytos aplinkybės, dėl kurių baudžiamasis procesas negali būti pradėtas, tačiau nėra numatytos procedūros, kurios leistų nepradėti ikiteisminio tyrimo ir šiais atvejais, todėl dabar dėl jų pradedamas ikiteisminis tyrimas ir vėliau bylos nutraukiamos. Nėra gerai, kai sprendimą pradėti tyrimą priima tik įstaigos vadovas (jo įgaliotas pareigūnas), prokuroras, o ne ikiteisminio tyrimo pareigūnas. Daugeliu atvejų, išaiškinant nusikalstamą veiką, nukenčia spartumas, dinamiškumas. Procesinės formos kontekste, ypač pradiniam etape, kuris daugiausia lemia tyrimo efektyvumą, procesas yra labai amorfiškas“ [11, p. 56]. Tai iš esmės ikiteisminio tyrimo organizavimo klausimas ir jis, be abejojimo, tampa vienu iš kertinių, kai sprendžiami pareiškimo arba skundo patikrinimo ar patikslinimo veiksmai.

Ž. Mišeikis pagrįstai teigia, kad pareiškimo ar skundo **patikslinimo** reikalavimas yra neteisėtas [9, p. 52]. Verta paminėti, kad patikrinimo sąvoka, suprantama kaip tikrumo, teisingumo vertinimas ar kontrolė [12, p. 525], nevartojama. Patikslinimas suprantamas kaip: padaryti tikslesnį; tikslinti – daryti tikslų, tikslesnį; tikslus – iki smulkmenų atitinkantis [12, p. 845]. Taigi asmens pareiškimo turinio detalizavimas, smulkinimas, tikslinimas praktikoje virsta nukentėjusiojo apklausa, o pareigūno atvykimas į įvykio vietą ir susipažinimas su ja – apžiūra *de facto*.

BPK komentare rašoma, kad „ikiteisminis tyrimas turi būti padedamas ir tuomet, kai iš gauto skundo, pareiškimo ar pranešimo negalima patikimai spręsti, ar nusikalstama veika iš tikrųjų buvo padaryta“ [13, p. 425]. Kritiškai vertindami šią nuostatą galime teigti, kad įstatymų leidėjo nustatyta patikslinimo galimybė yra perteklinė. Tuo tarpu praktikoje dažnai iškyla poreikis išaiškinti įvykio pobūdį.

Generalinei prokuratūrai atlikus ikiteisminio tyrimo įstaigose patikrinimus daugiausia įstatymų ir kitų teisės aktų pažeidimų nustatyta priimant sprendimus dėl skundų, pareiškimų ir pranešimų apie nusikalstamas veikas. Dažnai pareiškimai dėl veikų nėra akivaizdžiai neteisingi, vadinasi, yra teisingi ir juose lyg ir pranešama apie nusikalstamą veiką, todėl lyg ir turėtų būti pradedamas ikiteisminis tyrimas, tačiau problema ta, kad nėra nusikaltimo požymių ar nusikaltimo sudėties elementų arba yra kiti BPK 3 straipsnyje numatyti pagrindai, darantys baudžiamąjį procesą negalimą.

Policijos padaliniuose jau po trijų mėnesių darbo naujomis sąlygomis pastebėtas poreikis atlikti ikiteisminio tyrimo veiksmus iki ikiteisminio tyrimo pradžios. Praktikai siūlė leisti jiems atlikti įvykio vietas apžiūrą arba tyrimą sprendžiant ikiteisminio tyrimo pradėjimo klausimą [14, p. 3]. Deja, šiuo aspektu klausimas nepajudėjo iš vietos, tokie pat priekaištai skambėjo ir po metų [15, p. 3]. Tiesa, aukšti policijos pareigūnai pripažindavo, kad naujas baudžiamojo proceso įstatymas versdavo juos daryti neteisingsus tyrimo žingsnius: „aplinkybes nustatyti įstatymas leidžia tik vienu būdu – prašyti pareiškėją jas patikslinti. Kaip rodo praktika, tuomet vyksta nedidelis ikiteisminis tyrimas: prašoma ne tik pareiškėjo paaiškinimo, reikalui esant, paaiškinimas imamas ir iš kito asmens, galinčio paliudyti tam tikras aplinkybes. Taip daroma, kai atsisakymas aiškiai įmanomas... Deja, pagal baudžiamąjį procesą to daryti negalima“¹ [16, p. 4].

¹ Toliau pareigūnė pateikia rekomendacijas, kaip parengti dokumentus, jei atsisakoma pradėti ikiteisminį tyrimą. Kriminolistiniu požiūriu tai rekomendacijos atlikti intelektualiąją klastotę, todėl mes necituojame jos rekomendacijų, kad neprisidėtume prie tarnybinių pažeidimų skatinimo.

Nuo 2003 m. pavasario kriminalinė policija vadovauja tyrėjams, buvusiems tardytojams, tačiau norima taip pat išlaikyti seną darbo sistemą, pagrįstą ne šiuolaikiniu baudžiamuoju procesu, o operatyvinės veiklos atskyrimu nuo baudžiamojo proceso, nors tolesnis Operatyvinės veiklos įstatymo (toliau OVI) taikymas jau tampa abejotinas. Pavyzdžiui, Telšių raj. Policijos komisariato tyrėja „per gegužės mėnesį baigė tik 4 medžiagų ikiteisminį tyrimą, o tyrimas buvo pradėtas dėl 162 nusikalstamų veikų. Vadovai praktiškai nusišalino nuo tyrimo organizavimo,... laikomasi nuostatos, esą tyrimą turi baigti tik tie tyrėjai, kurie anksčiau buvo tardytojai...“ [17, p. 3]. Šios nuostatos apraiškų yra ir dabar. To priežastys – trūkumai reglamentuojant patikslinamuosius veiksmus bei jų konkurencija su operatyvinės paieškos veiksmais.

Patikslinimo sprendimų būdai

Tyrėjai, gavę skundą, pareiškimą, pranešimą apie nusikalstamą veiką, galėtų pradėti ikiteisminį tyrimą remdamiesi viena iš vadų arba net abiem vadomis, numatytomis BPK 166 straipsnio 1 dalyje, ir priimdami galimus tris sprendimų variantus, numatytus BPK 166 straipsnio 3 dalyje. T. y. jei iš skundo, pareiškimo ar pranešimo neaišku, ar nusikalstama veika buvo, ikiteisminio tyrimo pareigūnai gali patys imtis nustatyti, ar yra padaryta nusikalstama veika, – tikslinti skundą, tikrinti kitų įstatymų nustatyta tvarka, o sprendimus priimti įvairiais būdais (formomis): užrašydami rezoliuciją arba surašydami tarnybinį pranešimą ar tyrėjo atliekamus pirminius procesinius veiksmus. Jei, pavyzdžiui, įvyko nužudymas – tiesiog pradėti proceso veiksmus; jei gautas rašytinis pareiškimas apie akivaizdžią nusikalstamą veiką – tyrimą pradėti užrašant rezoliuciją ar tiesiog pradėdant pirmąjį proceso veiksmą. Nustačius nusikalstamos veikos požymius surašyti tarnybinį pranešimą.

Siūlomos pataisos apribotų nepagrįsto baudžiamojo proceso pradėjimą, leistų kitų įstatymų nustatyta tvarka patikslinti skundus, pareiškimus ir pranešimus, ikiteisminis tyrimas būtų netrukdomas išankstinių sprendimų, nelogiškai perkeliamų prieš nedelsiant būtinus atlikti tyrimo veiksmus.

Išsprendus šias problemas mažiau būtų problemų ir dėl įtariamųjų nepagrįstos apklausos, jei neaišku, ar buvo pats nusikalstamos veikos įvykis, ar yra jos požymių ir ar nereikėtų „tarnybinių pranešimų „antrininkų“ paaiškinimų (surašytų kabineto kolegos). Ikteisminis tyrimas būtų pradėdamas ir esant vadai, ir nusikalstamų veikų požymiams, nesant aplinkybių, darančių baudžiamąjį procesą negalimą bei esant galimybei atlikti rašytinių pareiškimų patikrinimus kitų įstatymų nustatyta tvarka.

Deja, dabartiniame BPK normos suformuluotos taip, kad orientuoja tyrėją ne tiek į vadas ir pagrindus pradėti procesą (pagrindai visai neapibrėžti – kaip suprasti nusikaltimo požymius – ar tai, kad padaryta pavojinga veika, priešinga teisei, numatyta BK, ar yra nusikaltimo sudėties požymiai), ne į BPK 3 straipsnyje numatytas aplinkybes, darančias procesą negalimą, kiek į netobulą BPK 168 straipsnyje reglamentuotą atsakymą pradėti ikiteisminį tyrimą. Jei negalima atsakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, jis pradėdamas neatsižvelgiant į informacijos stoką ir į kitas aplinkybes.

Žinoma, lieka problema, kad negalima išreikalauti dokumentų, atlikti tyrimų ir apžiūrėti įvykio vietas iki ikiteisminio tyrimo pradžios. Esant tokiai padėčiai apžiūrėjus įvykio vietą automatiškai pagal siūlomą variantą prasidėtų ikiteisminis tyrimas.

Galimas ir kitas sprendimo būdas – reglamentuoti BPK išlygą, t. y. iki ikiteisminio tyrimo pradžios leisti atlikti įvykio vietų apžiūras, specialistų tyrimus, išreikalauti dokumentus. Juo labiau kad BPK nėra normos dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų teisės išreikalauti dokumentus ir informaciją iki baudžiamojo proceso pradžios. Dažnai reikalingas ne skundo patikslinimas, gaunant iš pareiškėjo papildomą paaiškinimą, o tai paneigiantys ar patvirtinantys dokumentai. Tokiu atveju sumažėtų pradėtų ir nutrauktų tyrimų. Tačiau iš anksto galime nuspėti oponentų priekaištus, kad grįžtama į senąjį procesą, numatantį baudžiamosios bylos iškelimo stadiją ir tyrimo veiksmus pareiškimams patikrinti. Šiam modeliui ir mes nelinktume pritarti.

Kitas būdas – pašalinti nesuprantamus, neapibrėžtus teiginius apie akivaizdžiai neteisingus faktus, nes asmuo gali pranešti teisingus faktus, tačiau gali būti neaišku, ar yra nusikaltimo požymių. Pavyzdžiui, asmuo praneša: „man žinoma, kad pilietis platina narkotikus, prekiauja ginklais, kyšininkauja“. Negalima konstatuoti, kad toks pareiškimas akivaizdžiai neteisingas, tačiau jį reikėtų tikrinti Operatyvinės veiklos ar kitų įstatymų nustatyta tvarka. Be to, esant teisingiems faktams gali nebūti pareiškėjo įsivaizduojamų pagal jo turimą informaciją ar teisinės žinias nusikaltimo ir nusikaltimo sudėties požymių, ar aplinkybės gali būti numatytos BPK 3 straipsnyje.

Dar vienas būdas – iš viso pašalinti galimybę atsakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, paliekant teisę patikslinti skundus, pareiškimus, pranešimus apie nusikalstamą veiką, t. y. gauti pareiškėjų paaiški-

nimus, išreikalauti dokumentus. Tai būtų savotiškas „veto“, kurio imasi ikiteisminio tyrimo įstaiga, kol bus išaiškintos aplinkybės. Tiesa, tuomet iškils klausimas dėl pareiškimo nagrinėjimo terminų.

Siūlymas suteikti ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovui, reglamentuojant tai BPK, teisę organizuoti ikiteisminį tyrimą net vadybiniu požiūriu yra abejotinas. Dviejų subjektų, kurie organizuoja tyrimą, duoda nurodymus ir taiko savo galias to paties pareigūno, atliekančio ikiteisminį tyrimą, atžvilgiu, „vadovavimas“ reiškia, viena vertus, veiksmų nesuderinamumą, prieštaringumą ir dubliavimą, kita vertus, dar didesnį valdymo disbalansą ir psichologinę įtampą tarp vykdytojų (prognozuojama dar didesnė kadrų kaita). Būtina spręsti esamą BPK 62 straipsnio 1 dalies ir 170 straipsnio 2 dalies nesuderinamumą. Pirmame straipsnyje rašoma, kad ikiteisminio tyrimo pareigūno proceso veiksmus ir nutarimus proceso dalyviai gali apskųsti ikiteisminio tyrimo pareigūną kontroliuojančiam prokurorui, o antrame – kad prokuroras kontroliuoja, kaip vyksta ikiteisminis tyrimas. Taigi vienu atveju prokuroras kontroliuoja pareigūną, o kitu – tyrimą. Diskutuotinas šis siūlymas ir baudžiamojo proceso principų požiūriu.

Būtų galima pritarti BPK 171 straipsnio 3 dalies pakeitimams ir reglamentuoti ikiteisminio tyrimo pareigūnų paskirimą tyrimo grupės vadovu, taip pat spręsti ikiteisminio tyrimo įstaigos ir jos padalinio vadovų įgaliojimų reglamentavimą numatant valdymo atsvaras prokuroro įgaliojimuose.

Išvados ir siūlymai

1. Manytume, kad ikiteisminis tyrimas dėl akivaizdžių nusikalstamų veikų galėtų būti pradedamas:

- a) ant skundo, pareiškimo, pranešimo užrašius rezoliuciją;
- b) dėl akivaizdžių nusikalstamų veikų (pvz., nužudymų) atlikus pirmuosius tyrimo veiksmus ir apie tai pranešus prokurorui;
- c) ikiteisminio tyrimo subjektams patiems nustačius nusikalstamos veikos požymius ir ikiteisminį tyrimą pradėjus tarnybiniu pranešimu.

Klausimas dėl neakivaizdžių nusikalstamų veikų ir neaiškių pranešimų, kai reikia patikrinti, galėtų būti sprendžiamas taip: pareiškimas, pranešimas, skundas patikrinamas kitų įstatymų nustatyta tvarka ir ikiteisminis tyrimas pradedamas arba pirmaisiais proceso veiksmais apie tai pranešus prokurorui, arba tarnybiniu pranešimu ar net rezoliucija.

2. Siūlome:

2.1. **Pakeisti ir papildyti BPK 166 straipsnio 1, 3 ir 4 dalis ir išdėstyti taip** (pakeitimai ir papildymai **paryškinti**):

1. Ikiteisminis tyrimas pradedamas. Kitas variantas – **vados ikiteisminiam tyrimui pradėti**:
  - 1) gavus(-as) skundą(-as), pareiškimą(-as) arba pranešimą(-as) apie nusikalstamą veiką;
  - 2) jei prokuroras arba ikiteisminio tyrimo pareigūnas patys nustato nusikalstamos veikos požymius.
2. Ta pati redakcija.
3. **Ikiteisminis tyrimas pradedamas**:
  - 1) prokurorui ar ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo **įgaliotam ikiteisminio tyrimo pareigūnui priėmus** sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą ir ant skundo, pareiškimo ar pranešimo apie nusikalstamą veiką **užrašant** rezoliuciją;
  - 2) **prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui nustačius nusikalstamos veikos požymius ir surašius tarnybinių pranešimą;**
  - 3) **prokurorui arba ikiteisminio tyrimo pareigūnui pradėjus bent vieną šiame kodekse numatytą proceso veiksmą.**

Kiekvienas ikiteisminio tyrimo pradžios atvejis užregistruojamas nustatyta tvarka.

4. Apie pradėtą ikiteisminį tyrimą **ikiteisminio tyrimo pareigūnas praneša** skundą, pareiškimą ar pranešimą padavusiam asmeniui.

2.2. Taigi BPK 166 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktai nustatytą vadą ikiteisminiam tyrimui pradėti, o 3 dalis – sprendimus pradėti ikiteisminį tyrimą ir kartu ikiteisminio tyrimo pradžios fiksavimo momentą.

2.3. Papildyti **LR BPK 168 straipsnio 1 dalį ir šį straipsnį papildyti nauja 2 dalimi, 2–4 dalis numeruojant kaip 3–5**:

1. Prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas, gavęs skundą, pareiškimą arba pranešimą, o reikiamais atvejais – ir jų patikslinimą, gali atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą tik tuo atveju, kai skunde, pareiškime arba pranešime nėra duomenų **apie nusikalstamos veikos po-**

žymius arba yra šio kodekso 3 straipsnyje numatytos aplinkybės, dėl kurių baudžiamasis procesas negali būti pradedamas.

2. Skundo, pareiškimo arba pranešimo patikslinimą prokuroras arba ikiteisminio tyrimo pareigūnas atlieka gaudamas iš jį padavusio asmens papildomą paaiškinimą, išreikalaujamas dokumentus ar informaciją arba atlikdamas patikrinimus vadovaudamasis kitais įstatymais.

LITERATŪRA

1. **Goda G., Kuconis P.** Nauja ikiteisminio nusikaltimų tyrimo koncepcija // Justitia. 1997. Nr. 4.
2. **Kazlauskas M., Goda G.** Naujo baudžiamojo proceso kodekso projektas: kūrimo prielaidos, struktūra, naujovės // Teisės problemos. 1999. Nr. 3.
3. **Goda G.** Baudžiamojo proceso raidos tendencijos Europoje // Teisės problemos. 1999. Nr. 3.
4. **Goda G., Kuconis P.** Nauja ikiteisminio nusikaltimų tyrimo koncepcija. // Justitia. 1997. Nr. 4.
5. **Lietuvos Respublikos** generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 18 d. įsakymas „Dėl ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarkos ir rekomendacijų patvirtinimo. Nr. I-58 // Valstybės žinios. 2003. Nr. 39–1807.
6. **Lietuvos Respublikos** policijos generalinio komisaro 2004 m. gegužės 4 d. Nr. V-200 įsakymas „Dėl Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. balandžio 16 d. įsakymo Nr. V-175 „Dėl Lietuvos kriminalinės policijos biuro nuostatų ir struktūros schemos patvirtinimo“ pakeitimo“.
7. **Lietuvos Respublikos** policijos veiklos įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 90–2777.
8. **Kada** tyrimas nepradedamas // Policija. 2004. Nr.14 (14–352).
9. **Mišeikis Ž.** Ikiteisminio tyrimo pradėjimas kaip atskira baudžiamojo proceso stadija // Jurisprudencija. 2004. T. 67(59).
10. **Ancelis P., Grigolovičienė D.** Ikiteisminis tyrimas po naujos redakcijos teisinės sistemos reformos metmenų patvirtinimo // Jurisprudencija. 2004. T. 63(55).
11. **Burda R.** Ikiteisminio tyrimo pradėjimas: dabartis ir perspektyva. // Jurisprudencija: LTU mokslo darbai. – Vilnius. 2003. T. 49(41).
12. **Dabartinės** lietuvių kalbos žodynas. IV leidimas. – Vilnis, 2000.
13. **Lietuvos Respublikos** baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I–IV dalys (1–220 straipsniai). – Vilnius: TIC, 2003.
14. **Naujųjų** kodeksų įgyvendinimas // Sargyba. 2003. Nr. 33 (548).
15. **Ikiteisminio** tyrimo interpretacijos // Policija. 2004. Nr. 7 (7–345).
16. **Ikiteisminis** tyrimas // Policija. 2004. Nr. 8 (8–346).
17. **Policijos** veikla įsigaliojus naujiems kodeksams // Sargyba. 2003. Nr. 24 (539).

Particularity Action as Instigation of Pre-Trial Investigation Stage

*Assoc. Prof. Dr. Ryšardas Burda
Algimantas Kliunka*

Keywords: *criminal procedure, criminalistic, evidence, criminal investigation, the organization of investigation, pre-trial investigation.*

SUMMARY

This article is devoted to pre-judicial investigation of criminal actions and is concrete for a stage started pre-judicial investigation. In spite of the fact that changed criminal procedure of Lithuania does not provide, before working, stages of excitation of criminal case, in practice the beginning of pre-

judicial investigation became a reconstruction of a stage of excitation of criminal case. In given article the analysis of a developed normative situation is resulted.

The purpose of given article – to study norms of the criminal procedure, regulating started pre-judicial investigation, with the purpose of search of optimum introduction of norms of practical process. In article more all base on the scientific articles printed in periodicals, on articles which have been let out by periodicals of Department of Police and conclusions of executed generalizations of the State Office of Public Prosecutor.

So, those relations which develop during pre-judicial investigation between various participants of criminal procedure, and are object of our research.

In the article others are considered also connected with the beginning of pre-judicial investigation of a problem: the organization of pre-judicial investigation, information interchange between the official of pre-judicial investigation and the public prosecutor, use of the operative information in the beginning of pre-judicial investigation, etc., are investigated in theoretical.

Not scientific criminalists and criminal procedure discuss the first year concerning the optimum beginning of pre-judicial investigation. Before discussion a stage of excitation of criminal case concerned. In this discussion practical workers wanted to achieve greater freedom at the initial stage of investigation of a crime and suggested to expand a circle of actions which they could carry out before excitation of criminal case. In changed conditions of regulation of criminal procedure this problem has not disappeared. It is possible to assert safely, that after 2003 problems on this question has increased, namely: a question of concept of a stage of the beginning of pre-judicial investigation, an opportunity of performance of verifying actions, an opportunity of performance of actions in the beginning of pre-judicial investigation, the coordination of norms of criminal procedure and other statutory acts at this stage, etc.

